

Parasha Wajisjlach

Jaäkov en Esav:

de mogelijkheid tot verzoening

Bereshiet/Genesis 32:4 – 37

door Rob Cassuto

De parasja

Jaäkov trekt Esav, die hij tweeëntwintig jaar geleden was ontvlucht, tegemoet. Beiden zijn welvarend geworden. Met angst en beven ziet Jaäkov de ontmoeting naderen. Hij vreest de wraakzucht van zijn ooit zo bedrogen broer.

Verschillende preventieve maatregelen tegen de te verwachten vergeldingsacties treft hij. Hij verdeelt zijn mensen over verschillende plaatsen, zendt rijke geschenken vooruit. Vlak voor de ontmoeting overnacht hij in zijn eentje aan de beek Jabbok en vecht met een onbekende man, die na een heftige worsteling Jaäkov zegent en hem de naam Jisraël (Israël) geeft. Jaäkov herkent de man als (een engel van) God. De dag daarna loopt hij met zeven buigingen Esav tegemoet (1). Deze

sluit hem in de armen en kust hem *'en zij huilden'*. Als Esav aandringt om samen op te trekken wijst Jaäkov dit af en ze scheiden weer. Jaäkov slaat zijn tenten op bij Sjechem.

De prins van die stad verkracht Jaäkova's dochter Dina. De tot over zijn oren verliefde prins wil toch Dina trouwen en is daartoe tot vele concessies bereid. De zonen van Jaäkov brengen hem ertoe zichzelf en alle mannen van de stad te besnijden, maar dat is een bedrieglijke valkuil. Onder leiding van Sjimón en Levie nemen ze alsnog afschuwelijk (eer)wraak voor hun zuster door de mannen die nog ziek waren van de besnijdenis om te brengen en de stad te plunderen. Jaäkov is hier zeer ongelukkig over. Hij trekt verder en slaat zijn tenten op bij Beet El en brengt offers en neemt maatregelen tegen de afgoderij bij zijn zonen en personeel in een poging de bescherming van de Eeuwige te behouden en de toorn van de omwonende stammen en steden af te wenden. De Eeuwige bevestigt opnieuw de nieuwe naam 'Jisraël' en geeft wederom zijn zegen. Verder trekkend in de richting van het kamp van de oude Jitschak komen ze bij Beet Lechem (Betlehem), waar Rachel Jaäkov nog een zoon schenkt – Benjamin –, maar zij sterft in het kraambed. Reöeween (Ruben) legt het aan met Bilha, de bijvrouw van zijn vader. Jitschak sterft en wordt begraven door Jaäkov en Esav. Blijkbaar zijn de twee broers bij die gelegenheid nog een keer bij elkaar gekomen. De parasja besluit met een overzicht van de nakomelingen van de beide broeders.

We zoomen in op de op de nachtelijke worsteling van Jaäkov met de man/engel vóór de ontmoeting met Esav.

Strijd en verzoening

Het is de moeite waard het leven van Jaäkov bekijken vanuit het perspectief van rijping en groei naar volwassenheid en zelfs grootheid.

Lang is Jaäkov's coming out voorbereid. De begaafde dromer is steeds meer geïncarneerd in het leven van de aarde. Hij is geworden tot een aanzienlijk man, aan het hoofd van kudden en omringd met vrouwen en kinderen. En nu staat hij voor

Esav, vijand en tegenpool, de verpersoonlijking van kracht, geweld, impulsiviteit. Hij voelt zich aan een afgrond van angst staan, angst voor vernietiging door de vloedgolf van wraak en geweld van zijn broer. Maar die diepe doodsangst gaat gepaard met de angst om in een nieuwe grootheid te gaan staan, zijn werkelijke ruimte in te nemen, zijn essentie onder ogen te zien en voluit te omhelzen. Om die sprong te kunnen wagen, moet Jaäkov eerst schoon schip maken, d.w.z. zijn verleden onder ogen zien, en met name zijn bedrog ten aanzien van zijn vader en broer, hij zal de intense gevoelens van schuld en waardeloosheid moeten doorwerken. Dat is een gevecht op leven en dood. Als hij dat een nacht lang gedaan heeft en de man/engel heeft overwonnen – je kan ook zeggen: grondig ommekeer, *teshoeva*, heeft gedaan – is hij klaar om in zijn nieuwe grootheid te stappen, bevrijd van oude ballast. Dan is hij van een Ja'akow, een hielenvolger, een Godstrijder, Israël, geworden (1)

De nacht van Jaäkovs worsteling met de 'man' (*'iesj'*) is een beproeving (3). De paradox is, dat de duistere kracht die Jaäkov aangrijpt en het op zijn ondergang voorzien lijkt te hebben, hem zelfs kwetst aan zijn heupspier, zich in de loop van het gevecht onthult als engel van licht die Jaäkov kan zegenen en hem een nieuwe identiteit (als ik dat beperkte woord kan gebruiken) inleidt. Het is Jaäkov die zijn inzet ten volle moet doen, maar als hij dat dan ook doet, wil de tegenstand wijken en blijkt daarachter de Goddelijke zegen schuil te gaan.

Ik denk dat ieder mens in zijn leven één of wel meerdere nachten heeft gekend van gevecht met de engel, met God, met het lot, misschien niet zo spectaculair en mythisch van proportie als die van Jaäkov, misschien wat minder heftig, hoewel wie zal dat meten.....In Jaäkovs eenzame nacht aan de beek is ons in ieder geval het prototype gegeven van hoe grootse krachten op beslissende momenten ons kunnen beproeven en ons een nieuwe levensfase kunnen induwen met een aanvankelijk onbegrepen duistere kracht die geleidelijk een zegen blijkt te zijn.

Esav – ook wel Edom genoemd – is in vele rabbijnse uitleggingen de verpersoonlijking van slechtheid geworden (2) Vele latere vijanden van Israël zijn betiteld als 'Edom'. De tekst van de Tora zelf gaat in deze demonisering niet mee. Jaäkov en Esav zijn beschreven als heel uiteenlopende mensentypen. Jaäkov was meer een man van geest en verstand, een intellectueel, zouden we nu misschien zeggen. Esav was een man van het lichaam, bezield met hartstocht en kracht, een macho. Ieder had zijn slechte en goede kwaliteiten. De mannen hebben elkaar dwars gezeten, gehaat. Zoals in ieder mens geest en lichaam met elkaar overhoop liggen. Maar laten we niet vergeten: de zo tegengestelde helften van deze tweeling hebben zich verzoend en daarna elkaar getolereerd in de streken van het toenmalige Palestina. Samen begroeven de mannen hun vader en ze rouwden samen aan zijn graf (Bereshiet/Genesis 35:29). Zo zijn ze niet alleen symbool van rivaliteit en strijd geworden, maar ook symbool van de mogelijkheid tot verzoening en verdraagzaamheid.

Laten we op dit laatste element het accent leggen wanneer we dit verhaal in het licht houden. Laten we de verzoenende strekking laten spreken en niet meegaan in de zo aanlokkelijke en gemakzuchtige neiging om in andersdenkenden, andersgeaarden en andersgelovigen een gedemoniseerde Edom te zien. Hielden Jaäkov en Esav na hun verzoening van elkaar of bleven ze elkaar haten? Ik weet het niet, maar ze respecteerden elkaar en gunden elkaar de nodige levensruimte. In deze tijden van interculturele en interreligieuze spanningen zou dat al heel wat zijn.

noten

(1) De geschenken en buigingen van Jaäkov bij de ontmoeting met Esav zijn te correleren aan de aan Esav ontstolen zegen, zoals te lezen in een van de commentaren van Jonathan Sacks op parashat Toldot.

(2) Sommige oude midrasjiem gaan daar ver in. Zo is het opgevallen dat in de Hebreeuwse tekst in de Tora 'hij kuste hem' – *wajjishakehoe* – voorzien is van extra puntjes op de letters; Rabbi Yanai zegt dan, dat dat is om ons te vertellen, dat Esav niet van plan was om Jaäkov te kussen maar om hem te bijten, maar Jaäkofs keel werd van marmer en brak de

tanden van de slechtaard (Midrash Rabba, op Chabad.org).
(3) Een niet gering aantal identificeert de 'man' met Esav of met de beschermengel van Esav. Ook de middeleeuwse bijbelgeleerde Rasji volgt die oude wijzen die menen dat het ging om de beschermengel van Esav. Bepaalde kabbalistische bronnen associëren deze met Samaël, de engelachtige manifestatie van Satan en tevens de verleider van Chava (Eva) in Gan Eden (overzicht in

Wikipedia <http://en.wikipedia.org/wiki/Samael>).

Mijn duiding gaat meer in de richting van de interpretaties van Gunther Plaut in zijn uitgave van de Tora met commentaar – Jaäkov vecht met oude schuldgevoelens over zijn bedrog - en Elie Wiesel - Jaäkov vecht met oude angsten en schuldgevoelens – zoals vermeld in 'Een Toracommentaar voor deze tijd' (p. 91) van Harvey Fields.
